

3 - '89

De Wouwse gemeenteraad anno 1889

Precies honderd jaar geleden telde Wouw nog niet de helft van het aantal inwoners die het thans heeft. De gemeente wordt dan bevolkt door 3860 zielen, waarvan er 873 tot de dorpskom behoren. Uiteraard waren de dorpskommen nog niet wat ze nu zijn. Om wat exacter te wezen, tot de dorpskom behoren alleen de Bergsestraat, Roosendaalsestraat, dorpsplein, Doeldreef en Nieuwstraat en verder de Herelsestraat rond de kerk van dat dorp. Nogal wat inwoners moeten, zo blijkt uit de verschillende brieven van de burgemeester en van B.en W.en uit de aantekeningen, die over verschillende personen bijgehouden worden, in kommervolle omstandigheden geleefd hebben. Stroperijen, kleine diefstallen, kinderarbeid en ellende komen regelmatig voor. In de zomermaanden worden de scholen slecht bezocht: de kinderen moeten in het huishouden werken of op het veld om het volksvoedsel nummer één, de aardappelen, te oogsten. In een brief aan de Commissaris des Konings schrijven burgemeester en wethouders bijvoorbeeld bij het verzoek tot uitstel voor een dienstplichtige dat hij behoort tot "die schamele armen, welke nimmer van eenig armbestuur of andere liefdadige instelling onderstand hebben genoten". 1)

Liefdadige instellingen zijn er: drie R.K. armbesturen en een algemeen armbestuur van de gemeente, dat de inwoners van bijstand moet voorzien. Maar dat de gemeentebesturen niet bepaald staan te springen om armlastige inwoners is wel duidelijk. Zo wordt in 1889 de Commissaris van de Koning zelfs twee keer om bemiddeling gevraagd als het erom gaat welk gemeentebestuur de zorg voor een arme op zich moet nemen. Of beter gezegd, verschillende gemeentebesturen wijzen armen de deur en het Wouwse bestuur voelt er vervolgens ook niets voor ze op te vangen, want dat kost geld.

De dorpskommen zijn inmiddels ook al flink volgebouwd. Zo schrijven B.en W. aan G.S. om verlof voor Christiaan Gom-

N: 425/14

Bijlagen: 1.

Onderwerp:
Aanleg gesubsidieerde
kunstwegen.

Aan
Heren Ges. Staten
van
Noordbrabant.

Wouw, den 19 Augustus 89
Gevoldening aan
het stadsvervoer van 11 Juli
U. G. n: 180/43, 1 Afdee-
ling 2 Bureau, hebben
wij de eer U. G. A. hier,
bij toetserenden een be-
sluit van den Raad de-
zer gemeente, waarbij hij
verklaart, de voorwaarden,
waaronder door de Sta-
ten van dit gewest aan
deze gemeente eene bij-
drage is verleend van
45 ten honderd in de
kosten van aanleg en
het eenjarig onderhoud
van een klinkerweg van
af het dorp Wouw door
de Groote Spellestraat
tot aan de grensfcheiding
van Steenbergen onvoor,
waardelyk aan de neamen
Burgemeester en. H. H. d.
houders van Wouw,
1 get. C. A. Daverveldt.
De Secretaris
1 get. R. J. van Font.

Brief van B&W van Wouw waarin de provincie meegedeeld wordt dat deze gemeente akkoord gaat met de voorwaarden voor de aanleg van de klinkerweg van Wouw door de Spellestraat.

4

meren om een woning te bouwen op het terrein bij de algemene begraafplaats. Verlof zou niet alleen nodig zijn, omdat de begraafplaats toch maar hoogst zelden gebruikt wordt, maar ook omdat "de kom van de gemeente maar weinig bouwterrein aanbiedt". 2)

In 1875, zo redeneren B.en W. verder, werd trouwens toch al toestemming gegeven voor een gebouw, dat nog dichterbij de begraafplaats ligt, dus waarom nu niet?

Over de precieze omstandigheden waarin de inwoners van Wouw verkeerden zal meer bekend worden zijn. Wouw moet deelnemen aan de volkstelling, waarvoor in 1889 al de nodige voorbereidingen getroffen worden. Gemeentesecretaris A.J.van Son wordt aangewezen als volksteller voor de wijken A en D, veldwachter C.Gommeren voor de wijken B en C en P.Goosen, die op de gemeentesecretarie werkt, voor de wijken E en F. De tellers zullen zoveel mogelijk samen met en onder controle van Van Son werken. Voor ze aan het werk kunnen, hebben ze wel de goede formulieren nodig, en die zijn er aan het eind van het jaar nog niet. Want in december schrijft burgemeester Daverveldt aan de Commissaris des Konings dat weliswaar 400 formulieren voor de volkstelling ontvangen zijn, maar dat men er nog 400 nodig heeft. Een dikke week later klimt de burgemeester weer in de pen. Wel heeft men nu 240 formulieren ontvangen, maar dat zijn er 160 te weinig. Ook de invulling is nog niet geheel duidelijk. Want in een brief aan de Commissaris schrijven B.en W.dat de vraag gerezen is, hoe personen, die hun nationaliteit verloren hebben, geregistreerd moeten worden. Zij verwijzen dan naar o.a."gewezen pauselijke zouaven, die zonder Koninklijke toestemming zich in pauselijke dienst hebben begeven". 3)

Ook vragen zij zich af hoe de echtgenoten en kinderen van die zouaven, die in Nederland geboren zijn, beschouwd moeten worden en hoe het zit met de nationaliteit van vreemde vrouwen, die met Nederlanders getrouwd zijn en of een Nederlandse vrouw, die met een vreemdeling getrouwd is, de staat van haar man moet volgen. In verband met de invulling van de formulieren laten B.en W.tenslotte weten dat "een geheel nieuwe huisnummering heeft plaatsgevonden terwijl aan de behoorlijke bijwerking der bevolkingsregisters de noodige zorg wordt besteed". 4)

Bekendmaking

De Burgemeester der gemeente Woud
Noodig de ingezetenen van dezer
gemeente wijs, by gelegenheid van
het heugelyk kroningsfeest van
Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden
Koning, hetwelk op heden in den Lande
alomt met de meeste geestdrift wordt
gevierd, ook eveneens door het uitbreken
van vlaggen van hunne gehechtheid
aan het voor ons allen zoo dierbaar
Oranje - huis te doen blyken.
Woud, den 12 eller 1889
De Burgemeester voornoomd
/gety R. A. Savereydt.

Bekendmaking van de burgemeester. De ingezetenen wordt gevraagd te vlaggen ter ere van het regeringsjubileum van koning Willem III.

DE ARMENZORG.

Op het gebied van de armenzorg spelen zich in 1889 de nodige problemen af. Het Wouwse gemeentebestuur zit met twee armlastigen dan nog in de maag. Bij herbergier Carolus Vrients is een Belgisch weeskind achtergelaten, waarvoor Wouw weigert de verzorging op zich te nemen omdat "het kind wederrechtelijk Nederland binnengebracht is". De bijstand aan ene Jan Verbeek, "een ongelukkig persoon, die zich op krukken moet voortbewegen", leidt zelfs tot een ordinaire burenruzie met Roosendaal. En ook in het Wouwse college is niet alles koek en ei als het om de armenzorg gaat. Zo verzet de burgemeester zich met alle macht tegen zijn beide wethouders, die voorgesteld hebben om de arme Communiekinderen ter gelegenheid van hun eerste communie met kleren te bedelen. Burgemeester Daverveldt vraagt uitdrukkelijk aantekening tegen het voorstel te zijn omdat het algemeen armbestuur, dat wil dus zeggen de gemeente, pas mag bedelen als de bijzondere liefdadigheid te kort schiet, wat hier volgens de burgemeester uitdrukkelijk niet het geval is. 5)

Terug nu naar de beide probleemgevallen van 1889. In september wordt door B.en W.aan Gedeputeerde Staten een brief geschreven ter bemiddeling voor de zorg van het weeskind Carolus Gerardus Mertens. De achtjarige Mertens is door zijn stiefmoeder bij herbergier Carolus Vrients achtergelaten. Niet bij toeval, want de moeder van Mertens is een zuster van Vrients. De moeder is in 1885 in het Belgische Borgerhout overleden is. Op zekere dag komt de stiefmoeder naar Vrients en is daarna plotseling verdwenen onder achterlating van het kind. Omdat de jonge Mertens in Antwerpen geboren is, heeft Vrients, tevergeefs, gepoogd de verzorging van het kind in België te regelen. Ten einde raad wendt hij zich tot het Wouwse College om bijstand voor het kind. Inmiddels is er al tweespalt ontstaan over de vraag in welk land eigenlijk voor het kind gezorgd zou moeten worden. Het bestuur van de burgerlijke godshuizen in Antwerpen heeft geschreven dat "dit kind desnoods in Holland tot last van den Staat, bij wederkerigheid gelijk de Nederlanders in België, moet worden ondersteund", daarmee opname weigerend. Maar in Nederland vindt men het omgekeerde: het kind is wederrechtelijk Nederland binnenge-

bracht en was al armlastig voor het hier arriveerde. De gemeente Wouw zit ermee, maar is niet van plan het weeskind te ondersteunen "opdat", zo schrijven B.en W., "deze gemeente geen verpleging van een armlastige op zich hoeft te nemen, omdat dit wettelijk door een bestuur in België hoort te geschieden". G.S.zouden daarom diplomatieke stappen moeten ondernemen. 6)

Een maand later wordt de correspondentie over de jonge Mertens hervat. Uit inlichtingen van de Commissaris des Konings is gebleken dat Mertens sr.op 31 mei 1876 naar België vertrokken is, en zijn Nederlanderschap niet verloren heeft. In antwoord daarop verzuchten B.en W.dat dat allemaal wel waar kan zijn, maar dat zij daar niet uit af kunnen leiden, dat de verzorging van het weeskind nu juist ten laste van deze gemeente moet komen. Immers, herhalen zij, het kind is toch wederrechtelijk hier en heeft geen wettelijke woonplaats, dus de gemeente Breda, waar de vader het laatst gewoond heeft, of het Rijk moeten er maar voor opdraaien. 7)

Jan Verbeek is een heel ander geval. Hij is ongelukkig, en voor verzorging aangewezen op zijn broer Jan. Deze woonde eind 1887 in Wouw als landbouwer en koopman in kippen. Op 27 september werd zijn inboedel echter publiekelijk verkocht en vertrokken de broers naar Roosendaal, waar Theo zijn broer verlaten zou hebben. Als Jan zich dan voor bijstand tot het Roosendaalse gemeentebestuur wendt, wordt hem deze geweigerd. De burgemeester vertelt hem persoonlijk dat zijn verzoek op een dwaling moet berusten, want Verbeek moet in Wouw zijn. Als hij zich vervolgens in Wouw meldt, krijgt hij een getuigschrift van verandering van woonplaats mee, maar in Roosendaal weigert men dit in ontvangst te nemen met de uitlating: "Gij moet naar Wouw terug of we zullen U door de politie laten wegbrengen". En dit laatste gebeurt ook, want Verbeek wordt op straat gezet en na de nacht op het politiebureau doorgebracht te hebben, wordt hij gemaand zich bij zijn nichten in Wouw te vervoegen. Het Roosendaalse gemeentebestuur heeft inmiddels een getuigschrift geschreven, dat Verbeek naar Wouw verhuisd is, maar de nichtjes van Verbeek zijn niet van zijn komst op de hoogte, "noch daarmee ingenomen", schrijven B.en W. 8)

Bekendmaking

Burgemeester en Wethouders van Noord, Bremen, bij deze ter algemeene kennis, dat de schandstaaf, betreffende de namen der kinderen, Loven de ges en bene, den de Kwaad? paren, welke aan geene der openbare of bijzondere scholen in deze gemeente onderwijs genieten, ingevolge art. 84 der onderwijswet van af heden ter Secretarie deze gemeente voor een ieder ter inzage in nedergelagt

Noord, den 15 Februari 1889

Burgemeester en Wethouders
van Noord,

/get J. A. D. Laverwel.

De Secretaris

/get J. H. van Son.

Bekendmaking van B&W dat de schandstaat ter inzage ligt.

41

Drie weken later wordt de zaak al iets duidelijker. Broer Theo zit een straf uit in de strafgevangenis van Rotterdam, omdat hij een strafbaar feit gepleegd heeft. Van de directeur willen B.en W.daarom weten of Theo Verbeek zijn woonplaats ook werkelijk Roosendaal was en waarom. Is dit, schrijven zij, abusievelijk gebeurd of met opzet? Als het antwoord binnen is, is dit voor het Wouwse College reden om zich wederom bij G.S.te beklagen. Theo Verbeek heeft Roosendaal noch Wouw als woonplaats opgegeven, maar Rotterdam, in de veronderstelling dat zijn woonplaatsverandering naar Roosendaal nog niet geregistreerd was, hoewel hij er zich eind september of begin oktober vestigde. Voor het Wouwse college ligt het dus duidelijk. Verbeek is Roosendaler en moet daar om bijstand vragen. "Het is ons bijzonder onaangenaam dat personen zich hier vestigen en zich na enkele dagen als armlastige aanmelden, hetgeen meermalen vanuit Roosendaal naar hier is geschied. Maar om daaruit direct de gevolgtrekking te maken als zou de verplaatsing van dergelijke armlastigen door eenig openbaar of bijzonder bestuur bevorderd zijn, laten wij aan een ander over", schrijven B.en W.aan G.S. in het vertrouwen dat de zaak ermee opgelost is. 9)

Een jaar later zal dit geval opnieuw te berde gebracht worden om te verwijzen naar de, in de ogen van het Wouwse gemeentebestuur, twijfelachtige praktijken van buurgemeente Roosendaal als het om de armenzorg gaat. De waarheid zal trouwens wel in het midden liggen, want als het om de armenzorg gaat is ook in Wouw zuinigheid troef. Over het voorgaande jaar had de rekening van het algemeen armbestuur, net zoals in andere jaren, weer een flink overschot Van de 3111 gulden, die ontvangen werd, is maar 1932 gulden uitgegeven. 10)

In de uitbetaling aan personeel is de gemeente evenmin scheutig. De daglonen voor gemeente-arbeiders volgen blijkbaar keurig de wet van vraag en aanbod, want alleen in de zomermaanden is de gemeente bereid een behoorlijk bedrag neer te tellen. In december, januari en februari verdienen gemeente-arbeiders maar 60 cent per dag, de twee daarop volgende maanden en in november 75 cent, in mei, juni en juli 80 cent en in augustus, september en oktober 85 cent. 11)

N: 2184/13

Onderwerp:
Grenspalen.

Nouw, den 2 Oct. 1889.
Bij schrijven van den
Heer Commissaris des Ko-
nings in deze provincie dt
16 September ll. werd ik
uitgenoodigd met U en
onzen aïnbtgenoot van Es-
schen in overleg te treden
ten aanzien van de over-
verwing der grenspalen
n: 241, 242, 243 en 244 en
waarvan de helft kosten
voor de helft door den
Staat der Nederlanden
en voor de wederhelft
door diens van België be-
hooren te worden gedragen.
Aangenaam zal het
mij derhalve zijn te me-
gen vernemen of voor
het overwinnen dier grens-
palen door U of door
onzen aïnbtgenoot van
Eschen zal worden ge-
zorgd, dan wel of ik mij
Burgemeester met die taak zal belasten.
Calmythout. De Burgemeester van W.
1987/ C. A. Daverwelot.

Correspondentie over het onderhoud van de vervelozige grenspalen.

Ook kinderarbeid komt voor. Zestien personen beneden de leeftijd van 16 jaar verrichten in de gemeente officieel geregistreeerde arbeid in fabrieken en werkplaatsen, schrijven B.en W.aan de Minister van Justitie inzake de arbeidswet. 12)

Geen wonder dat collectes dus weinig opbrengen. In juni richten B.en W.een verzoek aan de pastoors in de gemeente. Of ze de geloofsgenoten alstublieft aan willen sporen tot milde bijdragen aan de collecte voor het "Fonds tot aanmoediging en ondersteuning van den gewapenden dienst in de Nederlanden". De Wouwenaren zijn niet erg aanmoedigingsgezind. Met de opbrengst van f 15,67 zal de oorlog zeker niet gewonnen kunnen worden. 13)

HET ONDERWIJS.

Zoals gezegd, in de zomermaanden is het schoolbezoek aanmerkelijk minder dan in de winter. Maar ja, die kinderen gaan in ieder geval nog naar school, in tegenstelling tot andere kinderen, die om een of andere reden geen onderwijs genieten. Blijkbaar een schande voor die tijd, want iedereen mag weten wie dat zijn. Er wordt openbare publicatie gedaan dat de "schandstaat", een lijst van kinderen tussen de 6 en 12 jaar die geen onderwijs genieten, voor iedereen op de secretarie ter inzage ligt. 14)

Op onderwijsgebied is de gemeente Wouw ook zuinig én kieskeurig. In 1889 wordt een, naar enkele jaren later zal blijken, historische vergissing begaan. Omdat er voldoende aanbod aan onderwijzend personeel is, besluit de raad bij de plaatsing van een advertentie voor een onderwijzer aan de openbare school in Wouw de jaarwedde te verlagen. Kreeg de dat jaar overleden onderwijzer P.J.Goderie nog 550 gulden, zijn opvolger zal het met 400 gulden moeten stellen. Benoemd wordt een Belg, de in Loochristy geboren negentienjarige J.A.Lijppens uit Overslag 15), waarover door B.en W. aan de schoolopziener geschreven wordt dat "Het betrekkelijke Koninklijk Besluit waarbij aan genoemden Lijppens als zijnde Belg, toestemming is verleend tot het geven van onderwijs hier te lande door hem aan ons overlegd is" 16), net zoals trouwens het bewijs van een goed zedelijk gedrag, dat elke onderwijzer nodig heeft.

De aanbesteding van de schoolbehoeften vindt plaats in het Wouwse gemeentehuis. De laagste van de drie inschrijvers is Ed. van Wees te Breda, wiens prestaties enkele maanden later het nodige ongenoegen oproepen. Door de hoofden van de scholen is, krijgt hij in een brief van B. en W. te horen, geklaagd over de slechte kwaliteit van het papier van de schrijfboeken. "Wij hebben ons ervan overtuigd gevonden dat bijna geen enkel blad zonder gaatjes is. Eenieder kan bij den eersten oogopslag zien, dat het papier van veel minder gehalte is dan het monster". Een van de hoofden der scholen zou het papier nog hebben laten beproeven door een leerling, maar de uitkomst ervan was "allerbedroevendst". Met de uitnodiging om overeenkomstig de offerte te leveren worden alle boeken teruggezonden met de verzuchting: "Wat de griffels en penhouders betreft hierover zullen wij ditmaal heenstappen". 17)

Een wat voorbarige verzuchting, want drie dagen later worden ook de leien aan Van Wees teruggestuurd, evenals de sponzen van de school in Wouwse Plantage. Het college schrijft dat er Amerikaanse leien gevraagd zijn, en geen namaak, en voegt daar een model van bij. De sponzen zijn totaal onbruikbaar. "Het spijt ons zeer dit jaar zulke grove klachten te moeten hooren. Van andere leveranciers vernamen wij nimmer iets en de hoofden van scholen waren immer tevreden". 18)

DE KLINKERWEG DOOR DE SPELLESTRAAT.

De discussie over een weg door de Spellestraat wordt dit jaar voortgezet. Eigenlijk sleept de discussie al vanaf 1884, als de provincie de gemeenten Wouw en Steenberg en elk een subsidie toekent voor een weg door de Spellestraat en Boomdijk naar Steenberg. Deze laatste gemeente voelt er niets voor om de weg aan te leggen, waarna de Wouwse raad besluit dan maar met provinciale subsidie een weg tot aan de gemeentegrens te realiseren, waarvan de kosten niet meer mogen bedragen dan 6000 gulden. 19)

Dat bedrag blijkt nu te laag te zijn. In de gemeenteraadsvergadering licht de burgemeester toe dat de provincie een subsidie van 45% verleent en de gronden door de belanghebbenden gratis beschikbaar gesteld of bekostigd wor-

den. Desalniettemin gaat de weg toch 2000 gulden meer kosten dan vorig jaar nog verwacht werd. Slechts drie raadsleden gaan ermee akkoord, zodat het voorstel met een meerderheid van 8 tegen 3 stemmen verworpen is. Raadslid M. Raaijmakers brengt daarna in het midden, met ondersteuning van de raadsleden Van Gastel en Philips, om te proberen een bemiddeling tot stand te brengen, en wel zo, dat de betrokkenen samen nog 1000 gulden bijdragen. Dit voorstel wordt met 9 tegen 2 stemmen aangenomen, zodat men nu verder kan. 20)

De raad neemt de voorwaarden van de provincie over en in december wordt het bestek in de raad aan de orde gesteld. Deze is van mening dat de bestrating van de stoepen en de levering van reserve-klinkers achterwege kan blijven en het lengteprofiel enigszins gewijzigd moet worden. 21) Kort nadat de raad besloten heeft de weg aan te leggen, begint men zich toch enigszins ongerust te maken over de financiering ervan. Een globale berekening heeft aangetoond dat de weg een belastingverhoging van 400 à 500 gulden per jaar mee zou brengen. Vandaar dat het plannetje gelanceerd wordt om de gemeenteschulden met een rente van 4% om te zetten in nieuwe leningen tegen een rente van 3½%. Na wat onderling beraad wil de raad daar eerst wel eens over nadenken: "sommigen verklaren zich uit billijkheidsoogpunt tegen de conversie, terwijl aan anderen het beginsel toelicht om reden dan geen belastingverhoging zal behoeven plaats te hebben". 22)

Drie weken later besluit de raad een geldlening van 62500 gulden uit te schrijven, tegen een rente van 3½%. Daarvan is 15000 gulden nodig om de weg door de Spellestraat te financieren zolang de provincie de bijdrage niet uitgekeerd heeft, de rest voor de aflossing van de lopende leningen uit 1881, 1882 en 1885. 23)

In de Memorie van Toelichting schrijven B. en W. overigens dat op de geldlening nog een speling van 1000 gulden zit vanwege bijdragen, die door particulieren toegezegd zijn, waaruit afgeleid kan worden dat het voorstel Raaijmakers bij de aanleg van de weg ook uitgevoerd is.

Bij de behandeling van de gemeentebegroting voor 1890 doet zich zowaar een unicum voor in de geschiedenis van de Wouwse gemeenteraad: er wordt een heus amendement inge-

1 Oct 52

aan de Pluizenfabriek
NIEK TE WOUW.

Woud, den 14 December 1889

De Heer Gemeente Woud
Dijmond
aan **Baron C. P. DE CATER.**

Voor het nevensende aan W.E. verkocht en gekocht.

1889		
27 gult	600 kanten hem op 5.50 per duizend	3 300
27 "	400 kleine kanten hem op 4.50 "	1 800
	Totaal	5 100

Een briefhoofd van een rekening van de steenfabriek. Let op de doorhaling van het woord "Baron"

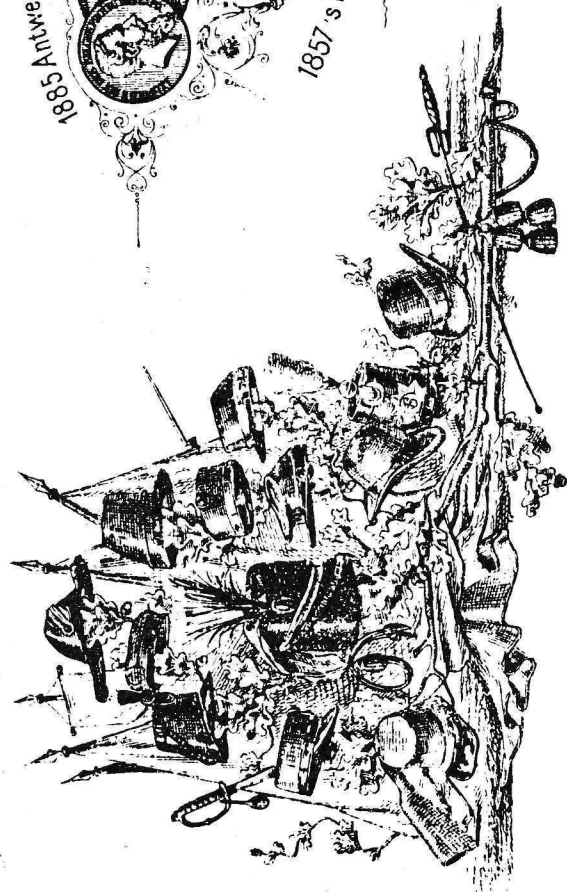
diend door raadslid van Gastel. Wouw is keurig op tijd, al in oktober wordt de begroting vastgesteld. Met één correctie: het voorstel Van Gastel om voor 20 gulden een abonnement te nemen op de Nederlandsche Staatscourant wordt met algemene stemmen aangenomen. 24)

Een belangrijk deel van het werk op de gemeentesecretarie moet welhaast in die tijd aan belastingen besteed zijn. Met een zekere regelmaat duiken aankondigingen op dat belastingkohiers ter inzage gelegd zijn en dat bewoners in de gelegenheid zijn bezwaarschriften in te dienen. Waarvan ook toen al gretig gebruik gemaakt werd. Alleen is er één verschil met nu: de raad behandelde de bezwaarschriften nauwgezet zelf. Een aardig voorbeeld daarvan is de behandeling van het bezwaarschrift van het hoofd van de Wouwse openbare school, J. Kuijpers, tegen de aanslag in de "hoofdelijken omslag", een soort inkomstenbelasting. In juli gaat de gemeenteraad uitvoerig op zijn bezwaar in. De jaarwedde van hem is, voert Kuijpers aan, vastgesteld op 950 gulden, terwijl zijn inkomen op 2100 gulden vastgesteld is. Kuijpers meent dat daar iets niet klopt. Maar de raad is een andere mening toegedaan. Zo wordt in overweging meegenomen dat hij een vrije woning en tuin heeft, geschat op 120 gulden. Verder is hij ook nog eens werkzaam aan de Rijksnormaalschool te Bergen op Zoom, waarvoor hij jaarlijks 300 gulden ontvangt. En tenslotte, wordt aangevoerd, is het de raad bekend dat de ouders van zijn echtgenote overleden zijn, welgestelde lieden, waardoor Kuijpers in het bezit gekomen is van landerijen en kapitaal, wat jaarlijks rente oplevert. Kortom, er is geen reden om de aanslag te verminderen. 25)

Ook de burgemeester weet erover mee te praten, als het om persoonlijke omstandigheden van mensen gaat. Hij schrijft bijvoorbeeld in een brief aan G.S. dat R. de Caters ruimschoots in staat is zijn achterstallige paardenbelasting te betalen. 26)

DE OPENBARE ORDE.

Ook honderd jaar geleden was de burgemeester hoofd van de politie, zei het, dat hij wel een erg nadrukkelijke stempel op het doen en laten van de drie dorpsveldwachters

1885 Antwerpen 2 Zilveren medailles.

1857's Bosch Gouden medaille

BRED A

den 10 April 1889

2468
 2469
 2470
 2471
 2472
 2473
 2474
 2475
 2476
 2477
 2478
 2479
 2480
 2481
 2482
 2483
 2484
 2485
 2486
 2487
 2488
 2489
 2490
 2491
 2492
 2493
 2494
 2495
 2496
 2497
 2498
 2499
 2500
 2501
 2502
 2503
 2504
 2505
 2506
 2507
 2508
 2509
 2510
 2511
 2512
 2513
 2514
 2515
 2516
 2517
 2518
 2519
 2520
 2521
 2522
 2523
 2524
 2525
 2526
 2527
 2528
 2529
 2530
 2531
 2532
 2533
 2534
 2535
 2536
 2537
 2538
 2539
 2540
 2541
 2542
 2543
 2544
 2545
 2546
 2547
 2548
 2549
 2550
 2551
 2552
 2553
 2554
 2555
 2556
 2557
 2558
 2559
 2560
 2561
 2562
 2563
 2564
 2565
 2566
 2567
 2568
 2569
 2570
 2571
 2572
 2573
 2574
 2575
 2576
 2577
 2578
 2579
 2580
 2581
 2582
 2583
 2584
 2585
 2586
 2587
 2588
 2589
 2590
 2591
 2592
 2593
 2594
 2595
 2596
 2597
 2598
 2599
 2600
 2601
 2602
 2603
 2604
 2605
 2606
 2607
 2608
 2609
 2610
 2611
 2612
 2613
 2614
 2615
 2616
 2617
 2618
 2619
 2620
 2621
 2622
 2623
 2624
 2625
 2626
 2627
 2628
 2629
 2630
 2631
 2632
 2633
 2634
 2635
 2636
 2637
 2638
 2639
 2640
 2641
 2642
 2643
 2644
 2645
 2646
 2647
 2648
 2649
 2650
 2651
 2652
 2653
 2654
 2655
 2656
 2657
 2658
 2659
 2660
 2661
 2662
 2663
 2664
 2665
 2666
 2667
 2668
 2669
 2670
 2671
 2672
 2673
 2674
 2675
 2676
 2677
 2678
 2679
 2680
 2681
 2682
 2683
 2684
 2685
 2686
 2687
 2688
 2689
 2690
 2691
 2692
 2693
 2694
 2695
 2696
 2697
 2698
 2699
 2700
 2701
 2702
 2703
 2704
 2705
 2706
 2707
 2708
 2709
 2710
 2711
 2712
 2713
 2714
 2715
 2716
 2717
 2718
 2719
 2720
 2721
 2722
 2723
 2724
 2725
 2726
 2727
 2728
 2729
 2730
 2731
 2732
 2733
 2734
 2735
 2736
 2737
 2738
 2739
 2740
 2741
 2742
 2743
 2744
 2745
 2746
 2747
 2748
 2749
 2750
 2751
 2752
 2753
 2754
 2755
 2756
 2757
 2758
 2759
 2760
 2761
 2762
 2763
 2764
 2765
 2766
 2767
 2768
 2769
 2770
 2771
 2772
 2773
 2774
 2775
 2776
 2777
 2778
 2779
 2780
 2781
 2782
 2783
 2784
 2785
 2786
 2787
 2788
 2789
 2790
 2791
 2792
 2793
 2794
 2795
 2796
 2797
 2798
 2799
 2800
 2801
 2802
 2803
 2804
 2805
 2806
 2807
 2808
 2809
 2810
 2811
 2812
 2813
 2814
 2815
 2816
 2817
 2818
 2819
 2820
 2821
 2822
 2823
 2824
 2825
 2826
 2827
 2828
 2829
 2830
 2831
 2832
 2833
 2834
 2835
 2836
 2837
 2838
 2839
 2840
 2841
 2842
 2843
 2844
 2845
 2846
 2847
 2848
 2849
 2850
 2851
 2852
 2853
 2854
 2855
 2856
 2857
 2858
 2859
 2860
 2861
 2862
 2863
 2864
 2865
 2866
 2867
 2868
 2869
 2870
 2871
 2872
 2873
 2874
 2875
 2876
 2877
 2878
 2879
 2880
 2881
 2882
 2883
 2884
 2885
 2886
 2887
 2888
 2889
 2890
 2891
 2892
 2893
 2894
 2895
 2896
 2897
 2898
 2899
 2900
 2901
 2902
 2903
 2904
 2905
 2906
 2907
 2908
 2909
 2910
 2911
 2912
 2913
 2914
 2915
 2916
 2917
 2918
 2919
 2920
 2921
 2922

Saml J. Ferguson. Horn.

Door aan UEd. geleide gederen

John A. Ferguson

Het bijzonder fraaie briefhoofd van J.F. Segers & Zoon, uniformfabrikant uit Breda

drukke. Met een zekere regelmaat keren in het publicatieregister en de correspondentieregisters de processen-verbaal op, die de burgemeester opgemaakt heeft en de inlichtingen, die hij aan de officier van justitie verstrekt. En ook dan blijkt, dat de burgemeester uitstekend op de hoogte is van het doen en laten van zijn burgers, want hij deinst er beslist niet voor terug om kwalificaties over de personen uit te spreken. Nu is het wel zo, dat regelmatig dezelfde personen opduiken, beschuldigd van burengerucht, stroperij, dronkenschap of diefstal. Over sommigen schrijft hij dat ten opzichte van de desbetreffende persoon in de gemeente niets nadeligs bekend is. Van weer anderen, die in Wouw beter bekend zijn, wordt uitgebreid de doopceel gelicht: zij hebben veroordelingen ondergaan wegens zoutfraude, belediging van een ambtenaar in functie, aanranding van de eerbaarheid of een jacht-delict. En dan is er nog een derde categorie, waarbij de burgemeester aanvoert dat het geen wonder is dat zij tot misdaad gekomen zijn door de opvoeding die ze gekregen hebben, dat er uit de persoon niets goeds voort kan komen of dat de vader van de desbetreffende persoon ook al als een moeilijk iemand bekend stond.

Hij neemt het in ieder geval op voor zijn veldwachters. Zo schijnt er een konflikt te zijn tussen veldwachter C. Gommeren en rijksveldwachter Van Dijk over de weigering van Gommeren een proces-verbaal uit te schrijven wegens ontucht. In een brief aan de officier van justitie schrijft de burgemeester dat Gommeren niet de minste vijandschap tegen van Dijk koestert. De burgemeester kent zijn veldwachter daarvoor maar al te goed: "Voorzeker zou Gommeren niet in gebreke zijn gebleven van het feit proces-verbaal op te maken wanneer door hem onder eede kon worden geconstateerd dat hier ontucht gepleegd was". 27) Ook maakt de burgemeester een proces-verbaal op over de redenen waarom Anna Uijtdewilligen niet verschenen is getuige ter rechtszitting in Breda. Anna Uijtdewilligen is dienstmeid bij herbergier Petrus Siebelink en was juist op de dag, dat ze moest komen "een weinig onpasselijk". Bovendien werd ze pas de avond tevoren om kwart over acht gedagvaard, bewoont ze alleen de herberg en laat er nou ook nog eens op de dag der rechtszitting een grote

G. G. A. VERDUSSEN

FABRIEK VAN

DRAINEERBUIZEN,

VINDING SCHIEDENHUIS,

roode en blauwe

Dakpannen en Tegels,

verglazde en overglazde

WATERLEIDINGSBUIZEN.

"Zoonvliet," WOUW.

Wouw, den 18 December 1889.

De heer van de Gemeente
 G. G. A. Verdussen

Debet

aan G. G. A. Verdussen.

1889			
Dec 33	12 5/16%	aan de van de	0 84
Jan 34	10 20%	1' - 1' - 1'	1 00
	10 20%	2' - 2' - 2'	1 20
	10 16%	2' - 2' - 2'	1 30
	10 16%	2' - 2' - 2'	3 00
	10 16%	2' - 2' - 2'	2 80
	10 16%	2' - 2' - 2'	0 80
			18 54

Een rekening van de fa. Verdussen uit Wouw, een nu geheel verdwenen firma van waterleidingbuizen.

4
veiling in de herberg plaats vinden, waarvoor ze geen geschikte vervanging kon vinden. 28)

Ook met de dienstplicht, zowel in het leger als bij de spuitgasten en de schutterij, houdt de burgemeester zich bezig. Met een zekere regelmaat duiken brieven op, waarin lotelingen opgespoord moeten worden of brieven waarin de burgemeester namens de dienstplichtigen uitstel vraagt. Wouwse dienstplichtigen kunnen zich ook opgeven voor zee-militie, wat we tegenwoordig marine zouden noemen. Belangstellenden moeten vier jaar dienst nemen, worden ingezet in verdedigingsvaartuigen voor de binnenlandse dienst en langs kusten, hoeven niet naar de koloniën, tenzij er buitengewone omstandigheden zijn en kunnen, wanneer zij het derde dienstjaar volbracht hebben, vergunning krijgen voor het aangaan van een huwelijk. Kennelijk is Wouw geen zeevarend dorp, want niemand meldt zich aan.

Wouw is in ieder geval aangewezen als gemeente, die tot de militie behoort. In een publicatie wijst de burgemeester de geestelijken, de bedienaren van de godsdienst en studenten in de godgeleerdheid erop, dat ze ontheffing van de dienstplicht kunnen vragen. 29)

Rampen doen zich in 1889 in Wouw nauwelijks voor, of het moet zijn dat de honden aangelijnd en van een muilkorf voorzien moeten worden omdat er in Roosendaal hondsdelheid uitgebroken is. Tenslotte doet zich onder het kopje "rampen" in 1889 nog een geval van zelfmoord voor, dat in het register van de burgemeester uitvoerig beschreven wordt. In de touwslagerij van Verdussen is de 48 jarige Johannes Natterer gevonden is, "hangende aan een touw, vastgemaakt aan een balk". Uit het relaas van zijn werkmaatje, de 16 jarige Gerardus Heijmans, blijkt dat Natterer zich om half negen verwijderde "om aan eene natuurlijke behoefte te gaan voldoen". Toen hij na een half uur niet teruggekeerd was, ging hem op onderzoek uit, waarna men Natterer vond. Overigens is er een verklaring voor de zelfmoord: "Uit het verder onderzoek is mij gebleken dat Natterer steeds in een ziekelijken toestand verkeerde, vooral lijdende aan hevige maagpijn en dientengevolge geheel moedeloos was, zoodat dan ook aan geene andere misdaad dan zelfmoord kan worden gedacht". 30)

BEGROOTING

DER

PLAATSELIJKE INKOMSTEN EN UITGAVEN

VAN DE

Gemeente

Wouw

voor de dienst van 1889.

Bevolking der gemeente 3853 inwoners.

HET VERTIER.

Uiteraard is er voor de bevolking van Wouw en de kerkdorpen ook wel enig vertier. De harmonie geeft haar concerten en voordrachtavonden, er is toneel en uiteraard is er, als hoogtepunt van het volksvermaak, kermis in Wouw, Heerle en Wouwse Plantage. In Heerle op de tweede zondag van juli, in Wouwse Plantage op de eerste van augustus en in Wouw op de voorlaatste van september. De kermissen zijn evenwel aan strenge, door de burgemeester uitgevaardigde, regels gebonden. Elk jaar duiken weer in de publicatieregisters van de burgemeester de verordeningen voor de kermis op: de mallemol en de krachtmeter moeten om zeven uur gesloten, de andere tenten en kramen om elf uur en de sluitings tijd van de herbergen is eveneens om elf uur. In 1889 wordt ook feest gevierd ter ere van het veertigjarig kroningsjubileum van Koning Willem III. De burgemeester vraagt de inwoners om op die dag, 12 mei, ter ere van het kroningsfeest "door het uitsteken van de vlaggen van hunne gehechtheid aan het voor ons allen zoo dierbaar Oranjehuis te doen blijken". 31)

Belangrijke momenten in het jaar zijn voor de landbouwers en veehandelaren ongetwijfeld de in 1888 ingevoerde marktdagen. Na een jaar schijnen hierover wat klachten gerezen te zijn. Vooral dat de vrijdag minder geschikt is voor de Belgische kooplieden omdat de lading van het vee dat voor België bestemd is, langs de douane moet en dat kan alleen op vrijdagvoormiddag. Toch besluit de raad de vrijdag maar te behouden, omdat het moeilijk is een andere dag vast te stellen, die niet in konflikt komt met de marktdagen in naburige gemeenten. 32)

Een andere "nieuwigheid" van 1888 was de invoering van het telefoonkantoor. In een brief aan zijn collega van Prinsenhage schrijft de burgemeester hoe een en ander in Wouw geregeld is, met de mededeling dat hij graag tot een onderhoud bereid is. De telegrammen worden door een plaatselijke besteller volgens instructies van het Rijk weggebracht en de bezoldiging is gelijk aan de ontvangsten. Wanneer een telegram verder dan een kwartier gaans van het gemeentehuis besteld moet worden, regelt het rijk dit. 33)

Bij de opname van de grenspalen tussen Nederland en België

4
doen zich dit jaar enkele probleempjes voor. De burgemeester konstateert dat de 4 ijzeren palen, die op 18 november 1844 geplaatst zijn, geheel verveloo en gedeeltelijk gerost zijn, zodat ze dringend behoren te worden opgeverfd. Vervolgens ontstaat een correspondentie tussen de burgemeesters van Wouw, Essen en Kalmthout. Duidelijk is hoe de kosten geregeld zijn: de helft is voor rekening van de Staat der Nederlanden, de andere helft voor België, maar onduidelijk is, wie zich met het opverven zal gaan belasten. Uiteindelijk neemt de Wouwse burgemeester de taak op zich, want in november gaan er brieven naar de Commissaris des Konings en de burgemeester van "Calmpthout" met een declaratie van M.J.de Bie, verzoiende de kosten voor het verwerk te betalen. 34)

Tenslotte staat er nog enige commotie te wachten rond de verkoop van bomen bij het Wouwse station. A.C.Broos te Roosendaal heeft een bod gedaan van f 3,50 per boom, en hij zal dit bod ook gestand doen, wanneer tot openbare verkoping overgegaan zal worden. De raad kiest voor het laatste en voor het rooien der bomen. Broos krijgt ze uiteindelijk toch nog, maar komt zijn bod niet na. In juni wordt Broos door B.en W.gemaand de populierbomen alsnog te rooien en de kooppenningen, die voor 1 april voldaan hadden moeten worden, te komen betalen. Een maand later wordt Broos hier nog eens aan herinnerd, en nu moet hij binnen 14 dagen zijn bod gestand doen, anders wacht hem gerechtelijke vervolging. 35)

Henk Hellegers.

Wouw, december 1988.

BRONNEN.

- Notulen raadsvergadering 1889 (NR).
- Notulen vergaderingen B.en W.1889 (NBW).
- Correspondentieregister B.en W.1889 (CBW).
- Correspondentieregister burgemeester 1889 (CB).
- Publicatieregister burgemeester 1889 (PB).
- Publicatieregister B.en W.1889 (PBW).

NOTEN.

1. CBW, 29-10.

GELDLEENING f 30,000.

N^o ~~1~~

SCHULDBRIEF

TEN LASTE DER

Gemeente Wouw.

Bewijs van Aandeel

GROOT

ZES HONDERD GULDEN,

BEETENDE VIER TEN HONDERD JAARLIJKS,

in de Geldleening van dertig duizend guldens, (besluit van den GEMEENTERAAD van WOUW, van 29e October 1881, goedgekeurd bij besluit van Hoeren GEDREPUTEERDE STATEN van Noord-Brabant van 10 November 1881, G. No. 22, 2^e Afdeling-) afgegeven ten behoeve van

De renten van dezen Schuldbrief zullen, tegen overgifte der Coupons, worden voldaan ten kantore van den Ambtscuur belast met het beheer van de geldmiddelen der Gemeente, waar ook de kapitalen, die overeenkomstig het plan der geldleening worden uitgeloot, zullen uitbetaald worden, tegen overgifte van de Schuldbrieven en daarbij behorende niet verschenen Coupons.

WOUW, 1ste Mei 1882.

Burgemeester en Wethouders van Wouw,

Schuldbrief.

Besluit van den Gemeenteraad van Wouw, van 29 October 1881, goedgekeurd bij besluit van Hoeren GEDREPUTEERDE STATEN van Noord-Brabant, van 10 November 1881, G. No. 22, 2^e Afdeling.

De
Besteding
guldens

Een der schuldbrieven die door de nieuwe lening ineens afgelost werden.

2. CBW, 16-4.
3. CBW, 15-11.
4. CBW, 20-9.
6. NBW, 27-4.
7. CBW, 6-12. Hoe het vervolgens met het weeskind afgelopen is, valt niet meer uit de correspondentie te achterhalen. In later jaren wordt hierover evenmin nog gerept.
8. CBW, 23-11.
9. CBW, 24-12.
10. NR, 20-4.
11. NBW, 2-3.
12. CBW, 30-7.
13. CBW, 15-6 en 25-6.
14. PBW, 15-2.
15. NR, 3-9.
16. CBW, 3-9.
17. CBW, 9-4.
18. CBW, 12-4.
19. Zie hiervoor "de Wouwse gemeenteraad anno 1888", De Vierschaer, 1988, nr.2.
20. NR, 17-8.
21. NR, 14-12.
22. NR, 3-9.
23. De schuldbrieven met coupons zijn gebundeld opgeborgen in de archiefstukken bij de gemeenterekening over 1889 waaruit valt op te maken dat alle besluiten keurig gelukt en uitgevoerd zijn.
24. NR, 26-10.
25. NR, 1-7.
26. CB, 30-4.
27. CB, 1-8.
28. PBW, 7-9.
29. PBW, 2-3.
30. PRB, 22-1.
31. PRB, 12-5.
32. NR, 1-7.
33. CB, 29-4.
34. CB, 1-11.
35. CBW, 6-6 en 24-7.

